

AJÁNLÓ SZAVAK

Az 1992/1993-tól kezdve Szegeden folyó folklorisztikai oktatás tükre a *Rítus- és szövegfolklor tanulmányok* című kötetünk. Szerzői mind tanítványaink, a tanulmányok megírása idején nappali tagozatos vagy már végzett hallgatóink.

A szegedi folklorisztikai oktatás gyökerei Solymossy Sándor, Bálint Sándor és Ferenczi Imre munkásságához kapcsolódnak. Azt mondhatjuk, hogy tanszékünk 75 éves története során az összehasonlító folklorisztika és a vallási néprajz volt a leginkább meghatározó, bár nem kizárólagos területe az oktatásnak és a kutatásnak. Solymossy Sándor¹ komplex módszerrel vizsgálta az ünnepi szokásokat, hiedelmeket, a népköltészet főbb műfajait. Bálint Sándor² munkásságában is dominált a folklór, ide értve most a vallásos népélet kutatását is, jóllehet Bálint Sándor Szeged-kutatása és a szegedi nagytáj vizsgálata során a kultúra teljes szövetét igyekezett felfejteni és megrajzolni. Ferenczi Imre³ elsősorban a történeti hagyományok, a történeti és hiedelem mondák kutatásával, azaz szövegfolklorisztikával foglalkozott.

Az 1992/1993-tól újraindított folklorisztikai oktatás⁴ mindezekre a tanszéki gyökerekre, hagyományokra építeni akart. Az általános folklorisztika mellett hangsúlyosan foglalkozott a folklór epika és a folklór líra műfajaival, a szokások és a rítusok világához kapcsoltan pedig kitért a vallásos élet különböző jelenségeinek értelmezésére is. Törekszünk mind a szövegfolklorisztikában, mind a rítusok vizsgálatánál, mind pedig a vallásos élet oktatásában és kutatásában is a tudománytörténetileg legfontosabb, s ma is használható elméleteket, irányzatokat bemutatni.

---

¹ Katona Imre – Voigt Vilmos: Solymossy Sándor, in: *Folklorisztika és etnológia Magyarországon a XX. század első felében*. Szerk. Voigt Vilmos, Universitas Kiadó, Budapest, 2000. 182-226. Lásd még: Ortutay Gyula főszerk. *Magyar Néprajzi Lexikon* IV. Budapest, 1981. 466.

² Lásd még: Ortutay Gyula főszerk. *Magyar Néprajzi Lexikon* I. Budapest, 202.

³ Lásd még: Ortutay Gyula főszerk. *Magyar Néprajzi Lexikon* I. Budapest,

⁴ Újjászervezője e sorok írója volt.

Így születtek az évek során önálló terepkutatásokra, szövegértelmezésekre épített szemináriumi dolgozatok⁵, tudományos diákköri dolgozatok⁶ és szakdolgozatok⁷. Tanulmánykötetünkben ezek egy-egy részlete olvasható. Az elméleti és módszertani kötődéseikben az elődök szemléletéhez igazodó tanulmányok azonban sok új elméleti és szemléleti megfontolást, módszertani tanulságot és nem utolsósorban számos tematikai újítást és kutatási javaslatot hoztak. A szakrális rítusok terén ilyen az eddig nem vizsgált újmise, s annak profán hagyományvilága, a vallástalan ünneplés, és a szakrális írásos kommunikáció formái. A világi rítusok terén főleg a kitalált hagyományokat (invented tradition) említhetjük, amelyek érdeklődést keltve szakdolgozattá formálódtak: az esküvői meghívók jelensége, a bajai halászlé ünnepe, diákhagyományok, egy iskolai szokásrend megteremtésének folyamata, az 1999-es napfogyatkozás. A szöveg-folklór témák között is vannak teljesen újszerűek, mint a szerzetesi élettrajzi elbeszélések elemzése, vagy kevésbé újszerűek, ám anyagukban újat hozóak, mint pl. prózai és verses kéziratok családtörténet szövegének mint családi mítoszteremtési kísérletnek elemzése és értelmezése, vallásos ponyvanyomtatványok, szent levelek vizsgálata.

Az oktatás a hallgatók és az oktatók közötti együttműködést, együttműködést feltételező folyamat. Nem a nyilvánosság előtt zajlik. Mélni, minősíteni szinte csak közvetett eszközökkel lehet: szakmában elhelyezkedő tanítványok, hazai és külföldi konferenciákon előadók, publikálók szereplése révén, s hosszabb idő folyamán. Az eltömegesedő egyetemi oktatásban a végzett diákjaink többsége tanárként, pedagógusként dolgozik óvodától a középiskoláig, főiskoláig. Tanulmánykötetünk szerzői között is vannak középiskolai tanárok, hazai és külföldi doktori iskolák hallgatói, régész és néprajzos muzeológusok, könyvtárosok, de van szociális munkás, egyetemi hallgató, s egyetemi oktató is. Ami összeköti őket, hogy mindannyian tanszékünk hallgatói voltak. Úgy gondoljuk, hogy írásaik mindennél jobban megmutatják az Olvasónak, hogy a Szegedi Tudományegyetem Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszékén milyen folklorisztikai oktatás és kutatás folyt és folyik. A kéziratokon a tanár és a szerkesztők szeme talált javítani valót. A kötelező tanári segítség és konzultáció mellett azonban mindegyik önálló, egyéni kutatómunka eredménye. Erényeiket ez erő-

⁵ A szemináriumi dolgozatok visszatérő témái közül szeretném kiemelni a Mindenszentek és Halottak napja, a Húsvét, október 23. megünneplésének mai rítusait, valamint a világi és vallási egyesületek sajátos társulati szokásait.

⁶ A tudományos diákköri dolgozatok közül több is sikerrel szerepelt az elmúlt évtizedben a helyi és országos diákköri versenyeken. Hallgatóink kisebb csoportja folytatja az önálló kutatóson alapuló, szabadon választott témát feldolgozó – különösen a 70-es években eredményes – diákköri tevékenységet.

⁷ A szegedi Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszéken 1996 óta elkészült folklorisztikai tárgyú szakdolgozatok listáját lásd külön a kötet végi Függelékben! A szövegfolklór területén a sajátos peremhelyzetben, a szóbeliség és az írásbeliség határán lévő írásban rögzített szövegeket (levelek, vendégkönyvek, emlékkönyvek, aprónyomtatványok, sajtótermékek) részesítették előnyben a hallgatók, a szokások és a rítusok területén a kifejezetten vallási rítusok és szokások mellett a deszakralizált rítusokat, az emberi életfordulók átmeneti rítusait, a kitalált ünnepek lokális hagyományait vizsgálták.

sítse, gyengéiket pedig ez mentse. Tudatos szándékunk, hogy a tanszék megalapításának 75., s Bálint Sándor születésének százados évfordulóján hallgatói dolgozatok képviseljék és mutassák be a szegedi folklorisztikai műhelymunkát.

Ezúton köszönöm meg volt tanítványaimnak, Felföldi Editnek, Makovics Erika Annának, Pusztai Bertalannak és Vass Erikának, hogy a kötet szerkesztésében segítségemre voltak. A kiadást a Nemzeti Kulturális Alap Ismeretterjesztő és Környezetkultúra kuratóriumának támogatása könnyítette meg, a Paulus Hungarus és Kairosz Kiadó pedig lehetővé tette. Köszönet érte.

Barna Gábor

Words of Recommendation

The education of folkloristics at the Department of Ethnology established at the University of Szeged in 1929 was reorganized in the academic year of 1992–1993 after some decades of interval. Still, the education of folkloristics heavily draws on earlier traditions. We aim at presenting the theories and approaches most important in the history of the discipline, still up-to-date in the education and research of either textual folkloristics, rites or religious life.

As a result, seminar papers and thesis papers based on individual fieldwork and textual analysis were created through the years.⁸ This volume contains extracts from these papers.

The studies theoretically and methodologically bound to the views of the forefathers raised many new ideas, methodological teachings, as well as several thematic innovations and research suggestions. In the field of sacral rites, one of these is the research on first mass and its profane traditions, desacralized celebration, and the forms of sacral written communication. In the field of secular rites, we can mention invented traditions which aroused interest taking the form of thesis papers: the phenomenon of wedding invitation cards, the fish soup festival of Baja, school traditions, the process of creating school traditions and the solar eclipse in 1999. There are also wholly innovative ones among themes of textual folklore, like the analysis of nuns' life stories, or less innovative ones, but providing new material, like for example, the analysis and interpretation of the text of a hand-written family story in verse as an attempt to create a family myth, or a research on religious pulp literature and sacred letters.

Education is a process supposing cooperation and teamwork between students and teachers. It does not occur in public. It can be measured, evaluated only by indirect means. The authors of this volume are secondary school teachers, PhD students of Hungarian and foreign universities, archaeologists

⁸ See the list of thesis papers on folkloristics written at the Department of Ethnology and Cultural Anthropology, University of Szeged since 1996 at the end of the volume.

and ethnologists working in museums, librarians but there are also some social workers, students and university lecturers. The connection between them is that once they were all students of our department. I think their writings can inform the reader better than anything else about the education and research of folkloristics at the Department of Ethnology and Cultural Anthropology at the University of Szeged.

It is our conscious intention that, on the 75th anniversary of the establishment of the department and the centenary of Sándor Bálint's birth, the research carried out in the folkloristics workshop of Szeged would be represented and demonstrated by students' papers.

Gábor Barna